

ПРОГРАМ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У ИНОСТРАНСТВУ

Циљ основног образовања и васпитања у иностранству

Циљ основног образовања и васпитања у иностранству је развијање свести о сопственом националном и културном идентитету учењем српског језика и упознавањем са највреднијим делима српске културне баштине, као и подстицање одржавања трајних веза с отаџбином.

Исходи основног образовања и васпитања у иностранству

По завршетку основног образовања и васпитања у иностранству ученик ће бити у стању да:

- користи српски књижевни језик у разним видовима усменог и писаног изражавања у различитим комуникативним ситуацијама;
- идентификује битне особености националне географије, историје и културе, као и репрезентативна уметничка дела;
- испољава осећање припадности и позитиван став према очувању сопственог националног и културног идентитета уважавајући наслеђе културе других народа;
- промовише културу свога народа у земљи боравка, уз поштовање и уважавање културе земље домаћина.

ОКВИРНИ ПЛАН НАСТАВЕ И УЧЕЊА

Предмети	Млађи узраст ученика (први, други и трећи разред)	Средњи узраст ученика (четврти, пети и шести разред)	Старији узраст ученика (седми и осми разред)
Српски језик			
Моја отаџбина Србија	од 105 до 114 часова годишње	од 105 до 114 часова годишње	од 105 до 114 часова годишње
Основи културе српског народа			

ОПШТЕ ПРЕПОРУКЕ ЗА ОСТВАРИВАЊЕ

ПРОГРАМА ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА У ИНОСТРАНСТВУ

Структура програма предмета: *Српски језик, Моја отаџбина Србија* и *Основи културе српског народа* је конципирана на исти начин. На почетку сваког се налази циљ наставе и учења предмета за целокупно основно образовање и васпитање у иностранству. Након тога, у табелама су дати исходи, области/теме и препроучени садржаји по узрастним групама ученика. И то, за: *Млађи узраст ученика* (први, други и трећи разред); *Средњи узраст ученика* (четврти, пети и шести) и *Старији узраст ученика* (седми и осми разред). У табелама у првој колони, дефинисани су исходи за крај учења предмета за

сваку узрасну групу ученика, у другој колони дате су области и/или теме, а у трећој се налазе препоручени садржаји. Испод табеле налазе се препоруке за остваривање наставе и учења конкретног предмета под насловом *Упутство за дидактичко-методичко остваривање програма*.

Програми наставе и учења засновани су на циљу и исходима основног образовања и васпитања у иностранству и потребама и могућностима ученика који похађају српску допунску школу. Усмерени су на процес и исходе учења, а не на саме садржаје који нису циљ сами по себи, већ су у функцији остваривања исхода који су дефинисани као функционално знање ученика. Они показују шта ће ученик бити у стању да учини, предузме, изведе, обави захваљујући знањима, ставовима и вештинама које је градио и развијао кроз процес учења конкретног предмета током одређеног узрасног периода.

На путу остваривања циља и исхода кључна је улога наставника који добија значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика у односу на потребе и могућности ученика. Оријентација на процес учења и исходе брига је не само о резултатима, већ и начину на који се учи, односно како се знање развија повезивањем у смислене целине, како се развија мрежа појмова и повезује знање са практичном применом. Оријентација на процес учења и исходе брига је о сваком ученику понаособ, о свим његовим потребама и могућностима и посебно његовом нивоу знања српског језика.

Препоруке за планирање образовно-васпитне праксе

Образовно-васпитна пракса је сложена, променљива и не може се до краја и детаљно унапред предвидети. Она се одвија кроз динамичну спрегу међусобних односа и различитих активности у социјалном и физичком окружењу, у јединственом контексту конкретног групе ученика и заједнице у којој деца живе. Зато, уместо израза реализовати програм, боље је рећи да на основу датог програма наставници планирају и остварују наставу и учење које одговара потребама конкретног групе ученика. Рад са ученицима у иностранству захтева уважавање њиховог нивоа знања матерњег језика и познавања националне и културне баштине Срба и Србије. Треба имати у виду да су та иста деца, истовремено и ученици редовних школа образовних система земаља у којима живе, а посебно да долазе у допунску школу са одређеним знањима и искуствима која су развили у својим породицама, српској заједници и Србији. Њихова спонтана искуствена знања треба уважити и искористити као полазне основе за даљи развој у језичком и национално-културном смислу. Могуће је и потребно бирати садржаје и методе рада којима се стварају ситуације које су погодне да се ученик води кроз зону наредног развоја у различитим областима знања и функционисања. Настава треба да обезбеди сигурну, подстицајну и подржавајућу средину за учење у којој се негује атмосфера интеракције и однос уважавања, сарадње, одговорности и заједништва.

Полазећи од датих предметних исхода и препоручених садржаја од наставника се очекује да овај програм контекстуализује према потребама конкретног групе ученика.

Приликом планирања наставе и учења потребно је руководити се:

- нивоом знања и индивидуалним разликама међу ученицима у погледу познавања српског језика;
- индивидуалним разликама међу ученицима у погледу начина, темпа учења и брзине напредовања;
- интегрисаним приступом у којем постоји хоризонтална и вертикална повезаност унутар истог предмета и различитих наставних предмета;
- партиципативним и кооперативним активностима које омогућавају сарадњу;
- превасходно активним и искуственим методама наставе и учења;

- уважавањем свакодневног искуства и знања које је ученик изградио ван школе, повезивањем активности и садржаја учења са животним искуствима ученика и подстицањем примене научног у свакодневном животу и животу породице;
- неговањем радозналости, одржавањем и подстицањем интересовања за учење и континуирано сазнавање;
- редовним и осмишљеним прикупљањем релевантних података о напредовању ученика, остваривању циљева и исхода;
- неговањем сталне сарадње и осећања припадања групи ради формирањем система вредности као темеља позитивних односа са другима, здравој породици и друштву у целини.

Препоруке за остваривање образовно-васпитне праксе

У остваривању програма основног образовања и васпитања у иностранству положај и улога наставника и ученика су у извесној мери другачији у односу на редовну школу. Рад се одвија у комбинованим групама што захтева другачије развијање и остваривање програма наставе и учења. Наставник је партнер у педагошкој комуникацији који обезбеђује прилике за учење у хетерогеној групи ученика. Разлике међу ученицима, и по узрасту и по знањима, искуствима, способностима и другим карактеристикама треба узети као ресурс и искористити као богатство у добро осмишљеним приликама за учење кроз међусобну интеракцију и сарадњу. То подразумева добро познавање и праћење ученика – њихових искустава, знања, способности, интересовања, мотивације и уважавање дневне оптерећености ученика. Ученици имају више самосталности у раду, слободније траже помоћ од наставника и старијих ученика у групи. Образовно-васпитна пракса се одвија у блоку од три часа, са хетерогеном групом ученика уз коришћење најчешће интегрисаног приступа настави и учењу.

Укључивањем породице у образовно-васпитну праксу повезују се две средине учења – школа и породица, чиме се јача свест о националној и културној припадности и осећај заједништва. Наставник на тај начин добија потпунију слику о ученику, а породица информације шта и како се ради с њиховим дететом.

Чланови породице могу бити у различитим улогама, као што су:

- извори знања, нпр. кад неко говори о свом завичају или историјским догађајима из отаџбине у којима је лично учествовао или о њима чуо од чланова породице или кад прилажу слике и књиге које могу бити искоришћене као наставна средства;
- инструктори, када ученике нечему подучавају;
- организатори скупова, излета, посета;
- волонтери који помажу наставнику;
- координатори за различите активности, на пример, повезивање са децом и организацијама из отаџбине и земље у којој живе.

Препоруке за праћење и вредновање образовно-васпитне праксе

Праћење рада и напредовања ученика је континуиран процес, планиран и добро осмишљен. Прати се и вреднује укупна активност ученика у вези са конкретним програмом наставе и њеним циљевима. На основу прикупљених информација наставник ће вредновати ниво који је ученик у свом образовно-васпитном раду и развоју постигао, без поређења са другим ученицима. Критеријуми за вредновање образовних постигнућа су врста, обим и ниво знања, умења и вештина, као и ангажовање ученика у наставном процесу. Оцена је индивидуализована, саопштава се ученику и уписује у дневник рада на

истом часу. Успех ученика из наставних предмета прописаних програмом основног образовања и васпитања у иностранству исказује се бројчаним оценама, осим за ученике првог разреда, чије се оцене исказују описно. Бројчану скалу оцењивања чине оцене: одличан (5), врло добар (4), добар (3) и довољан (2). За ученике првог разреда описне оцене из наставних предмета прописаних програмом основног образовања и васпитања у иностранству јесу: веома успешан и успешан. Праћење и вредновање рада ученика треба да буде подршка процесу учења, разумевању циљева учења и критеријума на основу којих се процењује успешност учења, чиме се ученик оспособљава и за самостално праћење и вредновање сопственог рада.

Праћење напредовања и оцењивање постигнућа ученика само је део праћења и вредновања образовно-васпитне праксе основног образовања и васпитања у иностранству. Наставник континуирано прати и вреднује: ученичка постигнућа; процес наставе и учења и себе и свој рад. Резултате целокупног праћења и вредновања узима као основу за планирање наредних корака у раду са ученицима на путу ка остваривању циљева и исхода основног образовања и васпитања у иностранству.

ПРЕДМЕТИ

Назив предмета **СРПСКИ ЈЕЗИК**

Циљ **Циљ** учења *српског језика* јесте да се ученик оспособи да правилно користи српски језик у различитим комуникативним ситуацијама – у говору и писању примењујући основна граматичка и правописна правила српског књижевног језика, као и неговање љубави према српском језику и српској књижевности и култури.

Узрасна група **Млађа:** први, други и трећи разред

ИСХОДИ По завршетку учења ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА		ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – правилно изговара гласове српског језика; – учтиво се представи; – учтиво учествује у вођеном и слободном разговору; – обликује усмену поруку; – бира и користи одговарајуће речи у говору; – говори напамет краће књижевне текстове; – учествује у сценском извођењу текста (драмском и луткарском); – слуша, разуме и парафразира поруку; – одговори на питања којим се проверава разумевање одслушаног текста; – влада основном техником читања ћириличног текста; – влада основном техником читања латиничког текста; 	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Говорење	Глас и слово; штампана (и писана) слова латиничког и ћириличног писма. Вођени и слободни разговор. Говорни предлошци – примери учтивих фраза у свакодневном говорном контексту. Богађење речника: лексичке и синтаксичке вежбе. Разговорне, ситуационе и језичке игре. Стварне и симулиране ситуације. Питања и одговори. Разноврсни текстови.
		Слушање	Усмена порука. Звучни или мултимедијални запис.
		Читање и разумевање прочитаног	Књижевни текстови. Текстови са практичном наменом: позивница, списак за куповину и др. Информативни текстови: текстови о знаменитим личностима српске културе: о Светом Сави и Вуку Стефановићу Караџићу. Питања којима се проверава разумевање прочитаног.
		Писање	Штампана (и писана) слова латинице и ћирилице; речи, реченице и краћи текстови. Преписивање речи, реченица и краћих текстова. Самостално писање реченица. Писана порука. Честитка. Речи и реченице погодне за диктирање. Ребуси, слагалице, испуњаљке, једноставне

<ul style="list-style-type: none"> — гласно и тихо чита; — разуме оно што прочита; — влада основном техником писања ћириличног текста; — влада основном техником писања латиничког текста; 			укрштенице.
<ul style="list-style-type: none"> — правилно преписује краћи текст; — пише краћу поруку; — пише честитку; — поштује основна правописна правила; 	ЈЕЗИК	Граматика, правопис и ортоепија	<p>Реченица; реч; слово. Врсте речи према значењу: именице, род и број именица; глаголи; придеви; личне, показне и присвојне заменице. Презент сва три лица и оба броја. Бројеви – основни бројеви. Велико слово на почетку реченице, у писању личних имена и презимена. Тачка, упитник и узвичник на крају реченице.</p>
<ul style="list-style-type: none"> — пише речи и реченице по диктату; — разликује врсте речи према значењу: именице, глаголе и придеве; — користи личне заменице у служби субјекта; — користи показне заменице приликом постављања питања и у одговорима на питања; — правилно конгруира присвојне заменице у служби атрибута са субјектом; — користи бројеве у језичком контексту; — искаже радњу која се дешава у моменту говорења; — пише велико слово на почетку реченице и приликом писања личних имена и презимена; — пише тачку, упитник 	КЊИЖЕВНОСТ	<p>Шалџива народна песма <i>Смешно чудо</i> Додолска песма, <i>Ми идемо преко поља</i> Драгомир Ђорђевић, <i>Киша</i> Драган Лукић, <i>Шапутање (Од куће до школе, од школе до куће...)</i> Љубивоје Ршумовић, <i>Ау што је школа zgodна</i> Јован Јовановић Змај, <i>Песме за децу – избор</i> Народна прича, <i>Голуб и пчела</i> Народна прича, <i>Деда и репа</i> Душан Радовић, <i>Прича о малом прсту</i> Приче о Светом Сави – избор Адаптиране басне – избор: рад на упоредним текстовима (на српском језику и језику земље домаћина) Душан Радовић, <i>Тужџибаба</i> Александар Поповић, <i>Неће увек да буде први</i> Краћи драмски текстови, скечеве, једночинке – избор Народне пословице и загонетке, брзалице – избор Пригодни текстови и песме о Божићу и Ускрсу, Деда Мразу. Текстови које се уче напамет (говорење и/или певање): Разбрајалице <i>Еци, пеци, пец</i> <i>1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, изашао бели месец</i> <i>Данас нам је диван дан (рођенданска песма)</i> <i>Кад си срећан</i> (интернационална песма, УНИЦЕФ) Љубивоје Ршумовић, <i>Ау што је школа zgodна</i></p>	

<p>или узвичник на крају реченице;</p> <ul style="list-style-type: none"> – интерпретира садржај прочитаног текста; – одговори на питања која проверавају разумевање прочитаног; – разликује песму, причу и драмски текст; – одреди главни догађај у тексту; – именује главне ликове у тексту; – исказује основна емоционална стања изазвана прочитаним текстом (радосно, тужно, смешно). 		<p>Драган Лукић, <i>Шанутање (Од куће до школе, од школе до куће...)</i> Милован Цветковић, <i>Химна Светом Сави</i> (одломак).</p>
---	--	--

Узрасна група

Средња: четврти, пети и шести разред

ИСХОДИ По завршетку учења ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ТЕМА		ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – правилно изговара гласове српског језика; – активно учествује у вођеном и слободном разговору; – поставља питања ради добијања одговарајућих информација које одговарају одређеним симулираним ситуацијама; – прича о догађајима и доживљајима; – описује: предмете, биљке, животиње; драге особе из своје околине; – описује своје узор: спортисте, уметнике... – напамет говори књижевне 	ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА	Говорење и слушање	<p>Игре замене улога (улога учитеља, лекара, продавца...).</p> <p>Симулиране ситуације: на аутобуској станици, у граду, у туристичкој агенцији, на пијаци, у продавници, на часу математике, код лекара, у апотеци, у ресторану, у улози преводиоца, у улози водича гостима из Србије и у улози водича у Србији.</p> <p>Мапа града; географска карта.</p> <p>Теме које се односе на ближе и шире окружење: у родитељском дому, у школи, у игри, на излету, у Србији.</p> <p>Вежбе за богаћење речника – употребу придева и прилога, при описивању.</p> <p>Текстови о познатим личностима из Србије (из књига, часописа и електронских медија).</p> <p>Звучни записи препоручених текстова из предметне области <i>Књижевност</i>.</p> <p>Звучни записи песама из предмета <i>Основи културе српског народа</i>.</p>

<p>текстове;</p> <ul style="list-style-type: none"> — учествује у сценском извођењу текста (драмском); — разуме текст на основу слушања; — чита ћирилички и латинички текст; — разуме оно што прочита; — уме да одреди сврху текста (разликује уметнички и неуметнички текст); — проналази и издваја основне информације из текста према датим критеријумима; — разликује у тексту битно од небитног; — уочава јасно исказане односе (временски след, узрок и последица); — чита једноставне нелинеарне елементе текста; — влада техником писања ћириличног и латиничког писма; — правилно преписује текст; — пише краћи текст по диктату; — саставља граматички исправну реченицу; — пише вест, интервју; — пише краћи текст о догађају у којем је учествовао; — поштује правописна правила; — препозна заједничке и властите именице; — користи придеве ради састављања богатијих 		<p>Читање и разумевање прочитаног</p>	<p>Књижевни и некњижевни текстови. Уметнички и неуметнички текстови у корелацији са облашћу Књижевност и са наставом предмета <i>Моја отаџбина Србија</i>. Информативни текстови: текстови о знаменитим личностима српске историје. Одломци препоручених народних епских песама и израда стрипа. Пример <i>Орање Марка Краљевића</i> или <i>Кнежева вечера</i>. Питања којима се проверава разумевање прочитаног. Нелинеарни текстови: распоред часова, временска прогноза, мапа града.</p>
		<p>Писање</p>	<p>Текстови погодни за преписивање. Краћи текстови погодни за диктирање. Текстови у корелацији са другим предметним областима и другим предметима.</p>
	<p>ЈЕЗИК</p>	<p>ГраMATика, правопис и ортоепија</p>	<p>Именице: властите и заједничке. Придеви – описни, присвојни. Заменице – упитне; упитно односне. Прилози – за место, време, начин. Речце – да, не, ли. Глаголски облици: футур, перфекат и императив; потврдни и одрични облик глагола. Падежи – појам. Употреба именских речи у одговарајућем падежу. Реченица – проста; проста проширена. Субјекат – граматички и логички (најтипичнији примери). Предикат – глаголски и именски (са копулом је). Објекат – прави и неправи. Прилошке одредбе за место, време, начин. Атрибут и апозиција. Реченице по комуникативној функцији – обавештајне, заповедне, упитне. Управни и неуправни говор. Знаци интерпункције.</p>
	<p>КЊИЖЕВНОСТ</p>	<p><i>Нажњева се момак и девојка</i>, народна лирска песма <i>Српска дјевојка</i>, народна лирска песма <i>Највећа је жалост за братом</i>, народна лирска песма Шаљиве народне песме (избор) <i>Дошо Божих</i>, коледо, коледарска песма <i>Завичај</i>, Добрица Ерић</p>	

<p>реченица;</p> <ul style="list-style-type: none"> – искаже радњу која се дешава у прошлости и будућности; – правилно користи одрични облик глагола; – промени именску реч по падежима; – правилно користи падежне облике именских речи (са предлогом и без предлога); – исказује просте реченице са граматичким (именица и заменица) и логичким субјектом; – исказује проширене реченице; – употребљава упитне, упитно-односне заменице и речцу ли у упитним реченицама; – користи императив у заповедним реченицама; – правилно користи велико/мало слово у писању властитих и заједничких именица; у писању придева изведених од властитих имена (-ов, ев, ин; -ски); – правилно пише слово ј између вокала; – разликује управни од неуправног говора; – користи управни говор у писању; – у писању правилно користи: тачку, запету, две тачке, упиник, узвичник, две тачке; – разуме место и значај 		<p><i>Домовина</i>, Душан Васиљев</p> <p><i>Нигде небо није тако лепо као у мом завичају</i>, Десанка Максимовић</p> <p><i>Свети Сава</i>, народна песма</p> <p>Милован Цветковић, <i>Химна Светом Сави</i></p> <p>Бранислав Црнчевић, <i>Љутило мече</i> Драган Лукић, <i>Шта је отац</i> Љубивоје Ршумовић, <i>Домовина се брани лепотом</i> <i>Марко Краљевић и бег Костадин</i>, народна епска песма <i>Стари Вујадин</i>, народна епска песма <i>Орање Марка Краљевића</i>, народна епска песма</p> <p>Одломци из народних епских песама: <i>Урош и Мрњавчевићи (Немој Марко, говорити криво...)</i>, <i>Кнежева вечера</i> Народна приповетка, <i>Свијету се не може угодити</i>. <i>Еро и кадија</i>, народна шаллива прича <i>Правда и кривда</i>, народна приповетка <i>Златно јагње</i>, Светлана Велмар-Јанковић <i>Пепељуга</i>, народна бајка</p> <p>Адаптиране бајке (избор); рад на упоредним текстовима (на српском језику и језику домаћина)¹</p> <p><i>Стактарева љубав</i>, Гроздана Олујић (одломак) <i>Аутобиографија</i>, Бранислав Нушић (одломак)</p> <p>Народне пословице и загонетке, брзалице (избор)</p> <p>Избор из поезије и прозе за децу, Душан Радовић</p> <p><i>Пепељуга</i>, Александар Поповић (одломак из драме)</p> <p>Краћи драмски текстови, скечеви, једночинке истакнутих домаћих или страних аутора</p> <p>Додатна лектира о Светом Сави (избор): <i>Свети Сава</i>, Недељко Поподић <i>Растко</i>, Мира Алечковић <i>Савин монолог</i>, Десанка Максимовић <i>Свети Сава</i>, Војислав Илић</p>
--	--	--

¹ Препоручују се адаптирани одломци народних бајки у којима би се избегле архаичне речи и облици. Занимљиво је проучавати и преведене текстове страних ауторских бајки (на српском језику) са текстовима на језику којим се дете служи у иностранству.

<p>народне књижевности у култури српског народа;</p> <ul style="list-style-type: none"> – одреди тему књижевног текста и основне мотиве; – уочи риму и рефрен; – уочи хронологију и повезаност догађаја у приповедању; – тумачи ликове – изглед, особине, поступке, говор, осећања; – разуме и разматра идејни слој текста; – изрази своје мишљење о прочитаном књижевном тексту; – уочи различита значења речи у тексту. 		<p>Легенде и предања о Светом Сави: <i>Свети Сава и ђаво, Свети Сава и нерадна жена, Свети Сава благосиља новорођенче...</i></p>
--	--	--

Узрасна група

Старија: седми и осми разред

<p>ИСХОДИ По завршетку учења ученик ће бити у стању да:</p>	<p>ОБЛАСТ/ТЕМА</p>		<p>ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ</p>
<ul style="list-style-type: none"> – правилно изговара гласове српског језика; – активно учествује у расправи и износи свој став; – изнесе свој утисак о прочитаном делу или одгледаном филму; – изложи реферат о теми којом представља Србију, уз помоћ визуених средстава; – учествује у квизу знања; – напамет говори књижевне текстове; – учествује у сценском 	<p>ЈЕЗИЧКА КУЛТУРА</p>	<p>Говорење и слушање</p>	<p>Теме које се односе на значајне личности и догађаје из српске историје или актуелне теме и личности.</p> <p>Симулирана ситуација: водитељ тв емисије.</p> <p>Реферат на одређену тему, на пример: о српском језику у породици словенских језика, српским спортистима и уметницима, значајним личностима српске историје, српским градовима, селима или региону, о српској кухињи и специјалитетима,... представљена на различите начине (пано, мултимедијална презентација, мапа, шема, географска карта, књига, музика...).</p> <p>Квизови знања који обједињују сва три предмета: <i>Српски језик, Моја отаџбина Србија и Основи културе српског народа.</i></p> <p>Звучни запис књижевног или некњижевног текста.</p>

<p>извођењу текста (драмском);</p> <ul style="list-style-type: none"> – на основу слушања издвоји тражену информацију према задатом критеријуму; – чита ћирилички и латинички текст; – разуме оно што прочита; – проналази, издваја и упоређује информације из два краћа текста; – чита и проналази тражену информацију из некњижевних текстова; – правилно преписује текст; – пише текст по диктату; – пише писмени састав; – поштује правописна правила; – попуњава формулар/образац; – преводи краћи текст са језика земље у којој живи на српски језик; – употребљава сложене реченице са одговарајућим везницима; – именује променљиве врсте речи; – прецизно употребљава речи у којима је дошло до гласовне алтернације (ђак-ђаци; слога-слози; пас-пса...); – гради изведенице ради богаћења речника; – препозна место српског језика у породици словенских и индоевропских језика; 			Књижевни текстови (одломци препоручених дела).
	Читање и разумевање прочитаног	Књижевни и некњижевни текстови. Уметнички и неуметнички текстови у корелацији са облашћу <i>Књижевност</i> и са наставом предмета <i>Моја отаџбина Србија</i> . Питања којима се проверава разумевање прочитаног.	
	Писање	Текстови погодни за преписивање. Краћи текстови погодни за диктирање. Текстови у корелацији са другим предметним областима и другим предметима. Различити формулари са интернета на српском језику, на пример: за упис у средњу школу, образац уплатнице, захтев за издавање пасоша... Пример за превод: краћи одломак из дела „Мали Принц“.	
ЈЕЗИК	Граматика, правопис и ортоепија	Сложене реченице. Променљиве врсте речи. Везници. Гласовне промене. Творба именица изведених суфиксима: <i>-ар</i> , <i>-ац</i> , <i>-ач</i> са значењем вршиоца радње и назива занимања; Именице изведене суфиксима: <i>-ица</i> и <i>-ка</i> које означавају женску особу. Српски језик у породици словенских језика. Акцент.	
КЊИЖЕВНОСТ		<i>Љубавни растанак</i> , народна лирска песма Јован Јовановић Змај, <i>Кажми ми, кажми</i> (Ђулићи) Бранко Радичевић, <i>Ђачки растанак</i> (одломци о Сремским Карловцима и Стражилову) Војислав Илић, <i>Вече</i> Васко Попа, <i>Очију твојих да није</i> Десанка Максимовић, <i>Крвава бајка</i> , <i>Опомена</i> Милан Ракић, <i>На Газиместану</i> Мирослав Антић, <i>Плави чуперак</i> (избор из песничке збирке) <i>Смрт војводе Пријезде</i> , народна епска песма <i>Мали Радојица</i> , народна епска песма	

<ul style="list-style-type: none"> – правилно акцентује речи; – разликује књижевни акценат од некњижевног (на примерима) – гледање одломака филмова Ивкова слава / Зона Замфирова / Поп Ћира и поп Спира као илустрација некњижевног говора; – правилно пише велико слово код назива улца, тргова, наслова књига, часописа; – правилно пише речцу не уз именице, придеве и глаголе; – препозна књижевне врсте; – сачини план текста; – препозна стилске фигуре: епитет, поређење, словенска антитеза; – одреди песничке слике; – одреди основне одлике епске песме; – тумачи поступке књижевних ликова и процењује их и изности своје ставове о њима; – препозна спољашње одлике драмског текста; 		<p><i>Смрт мајке Југовића</i>, народна епска песма Иво Андрић, <i>Мост на Жепи / Аска и вук</i> (одломци)</p> <p>Растко Немањић – Свети Сава у књижевности (избор из Савиних списа, народног предања и уметничке поезије о Светом Сави)</p> <p>Вук Стефановић Караџић, <i>Живот и обичаји народа српскога</i> (садржаји по избору наставника и ученика)</p> <p>Љубомир Симовић, <i>Одлазак Растка Немањића на Свету гору</i></p> <p>Матија Бећковић, <i>Прича о светом Сави</i></p> <p>Лаза Лазаревић, <i>Све ће то народ позлатити</i> (одломак)</p> <p>Љубомир Симовић, <i>Бој на Косову</i> (одломак из драме)</p> <p>Јован Стерија Поповић, <i>Покондирена тиква</i> (одломак из комедије)</p> <p>Милан Ђ. Милићевић, <i>Карађорђе</i> (портрет)</p> <p><i>Карађорђе и Доситеј</i>, народна анегдота</p> <p>Прота Матеја Ненадовић, <i>Мемоари</i> (одломак)</p> <p>Иво Андрић, <i>Књига</i></p> <p>Игор Коларов: <i>Аги и Ема</i></p> <p>Милош Црњански: <i>Ламент над Београдом</i> (једна строфа)</p> <p>Оскар Давичо, <i>Србија</i> (одломак)</p> <p>Бранко Ћопић, <i>Башта сљезове боје</i> (приповетка из збирке, по избору)</p> <p>Бранислав Нушић, <i>Сумњиво лице</i> (одломци из комедије)</p> <p>Одломци из романа по избору наставника и ученика (<i>Мали Принци</i>, <i>Мој дека је био трешња</i>, <i>20000 миља под морем</i>, <i>Дневник Ане Франк</i>); рад на упоредним текстовима (на српском језику и језику домаћина).</p>
--	--	---

Кључне речи садржаја: српски језик, говорење, читање, писање и српска књижевност.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Програм предмета *српски језик* обухвата три области: Језичка култура, Језик и Књижевност.

Област *Језичка култура* је најзначајнија за учење српског језика изван Србије и њен основни циљ је да ученик проговори на српском језику. Уз то ова област обухвата развијање основне писмености ученика, односно усавршавање говорења, слушања, читања и писања. Богаћење речника у функцији јасног изражавања реализује се кроз коришћење адекватних речи у говору, усвајање и коришћење нових речи.

Које писмо српског језика треба прво учити, ћирилицу или латиницу, зависи од много фактора, а наставник ће узети у обзир, најпре, претходна знања ученика из српског језика, као и претходна знања из редовне школе коју похађају у земљи домаћина. На млађем узрасту ученици треба да овладају основном техником читања и писања на оба писма, а на средњем и старијем узрасту ове вештине се увежбавају и усавршавају. У садржајима програма из области *Језичка култура* дати су основни елементи који се односе на писменост ученика, с тим да се они не могу посматрати изоловано, већ у садејству са исходима и препорученим садржајима у свим областима предмета и са другим предметима. Дакле, читање и писање се не уче посебно у оквиру наставних области, већ кроз све наставне садржаје.

Читање се увежбава на некњижевним и књижевним текстовима. Посебна пажња треба да је усмерена на читање информативних текстова, према интересовањима ученика и у друштвеном контексту, према препорученим садржајима програма. Информације у тексту проналазе се вођено, одговарањем на питања.

Област *Језик* обухвата учење граматичких и правописних правила у језичком контексту. Сви садржаји програма усмерени су на усвајање и правилну употребу језичких правила у усменом и писменом изражавању. Усвајање језичких норми треба посматрати као услов за развијање језичке културе у функцији свакодневне комуникације. Учење граматике и правописа није само себи циљ, већ база за учење српског језика. Језичке појаве представљају се, уче и употребљавају на типичним примерима из непосредне говорне праксе. Као предлошке за усвајање језичке појаве треба користити једоставне примере из свакодневног говора и текстове који су засићени адекватним граматичким појавама. На пример, логички субјекат показати на примерима *Мени се спава*, *Милана боли глава*. Гласовне промене објаснити на примерима промене речи кроз падеже – *дечак – дечаче – дечаџи*. Правописна правила треба учити на свим текстовима који могу послужити у датој ситуацији. На пример, писање великог слова у називу географских имена повезати са наставом предмета *моја отаџбина Србија*. Треба чешће задавати правописне вежбе од једне реченице и подстицати ученике да примењују правописна правила. За ученике који могу и желе више садржаја из области *Језик* се могу проширити.

Кроз област *Књижевност* ученици се упознају са најзначајнијим остварењима српске књижевности. Читање књижевних текстова из народне и ауторске књижевности вишеструко је корисно. Најпре, језик се најбоље учи читањем. Затим, то је прилика да се ученици упознају са српском културом и са народном књижевношћу (лирске и епске песме, басне, бајке и приповетке). Поред тога, читајући најзначајнија дела српске ауторске књижевности упознају се са ликом и делом српских песника, приповедача, драмских писаца и романописаца. И на крају, не мање важна функција читања књижевних текстова је њихово разумевање и тумачење, уз усвајање основних књижевно-теоријских појмова. Наставници бирају за обраду онолико књижевних текстова колико је потребно у односу на наставни контекст.

Током процеса наставе и учења ученике треба континуирано и упорно охрабривати да говоре српским језиком и што чешће користити игре симулације којима се на лак и забаван начин остварује функционално учење српског језика.

Назив предмета

МОЈА ОТАЏБИНА СРБИЈА

Циљ

Циљ учења предмета *моја отаџбина Србија* је да ученици упознају основне одлике завичаја из ког воде порекло и државе Србије – данас и у прошлости,

како би очували национални и културни идентитет и везу са завичајем и отаџбином.

Узрасна група

Млађа: први, други и трећи разред

ИСХОДИ По завршетку учења ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – представи чланове породице помоћу графичког приказа (породичног стабла); – изрази речима у каквим је родбинским односима са члановима уже и шире породице; – презентује прикупљене податке о породичној историји – усмено, у папирној или дигиталној форми; – опише начин путовања до Србије; – опише сличности и разлике у начину живота људи у земљи боравка и завичају предака; – презентује прикупљене податке о основним карактеристикама завичаја предака – усмено, у папирној или дигиталној форми. 	МОЈА ПОРОДИЦА	Чланови породице (уже и шире). Родбинске везе и односи, узајамност породичних односа (ја сам син/кћерка мојих родитеља; ја сам унук/унука мојим бакама и дедовима; моја мама је ћерка моје баке; ја сам братанац мом ујаку, ујак је брат моје маме и син моје баке...). Моја породица у прошлости (досељење у земљу боравка, одласци у Србију, рођење деце, полазак у школу...). Истраживање личне прошлости и/или прошлости породице користећи доступне изворе информација (сведочења чланова породице, фотографије, видео-снимци...).
	ЗАВИЧАЈ МОЈИХ РОДИТЕЉА И ПРЕДАКА	Пут од земље боравка до Србије (саобраћајна средства, државе кроз које се пролази, удаљеност – дужина путовања). Завичај мојих предака (већи град/градови, природне лепоте, знаменитости, знаменити људи). Начин живота људи у завичају (свакодневни живот, живот деце, становање, одевање, празници и обичаји, културне манифестације).

Узрасна група

Средња: четврти, пети и шести разред

ИСХОДИ По завршетку учења ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – покаже територију и границе Републике Србије на географској карти; – опише посебност положаја Србије помоћу географске карте – балканска, средњоевропска, подунавска земља; 	ГЕОГРАФСКЕ ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	Положај Србије у Европи, суседне државе Србије, пут од земље боравка до Србије. Природно-географске специфичности Србије (рељефне целине – планине и низије; највећи хидролошки објекти – реке, језера и бање; Београд и већи градови). Државни симболи Републике Србије (грб, химна, застава).

<ul style="list-style-type: none"> – именује државе које се налазе између земље домаћина и Србије, показујући их на географској карти; – опише најзначајније природно-географске одлике завичаја и Србије користећи географску карту; – опише заставу, грб и начине поштовања симбола државе Србије; – презентује прикупљене податке о основним географским карактеристикама Србије; – повеже знања о најстаријој прошлости простора Србије са оним што учи у редовној школи о периодима праисторије и антике и о Великој сеоби народа; – презентује податке о завичају и/или Србији прикупљене истраживањем на различите начине, уз коришћење ленте времена. 	НАЈСТАРИЈА ПРОШЛОСТ СРБИЈЕ	<p>Праисторијска (Лепенски вир, Винча, Старчево, Рудна глава...) и античка налазишта (Сирмијум, Виминацијум, Феликс Ромулијана, Јустинијана Прима...) на територији данашње Србије.</p> <p>Досељавање Словена на Балканско полуострво.</p> <p>Српске земље и настанак првих српских држава.</p> <p>Прошлост завичаја и/или Србије у текстовима, фотографијама, филмовима, материјалима доступним на интернету...</p>
---	---	--

Узрасна група

Старија: седми и осми разред

ИСХОДИ По завршетку учења ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – упоређује природно-географске одлике Србије и државе у којој живи; – креира презентацију заштићених подручја у Србији; – представи природне лепоте свог завичаја које могу бити туристички атрактивне; – наведе предности Србије као земље у којој живе људи различитих националности и вероисповести; – наведе предлоге за побољшање демографске слике свог завичаја; 	ГЕОГРАФСKE ОДЛИКЕ СРБИЈЕ	<p>Основне природно-географске одлике Србије (рељеф, клима, хидрографија, биљни и животињски свет).</p> <p>Заштићена подручја у Србији (национални паркови, резервати природе, споменици природе).</p> <p>Туристичка географија завичаја (реке, извори, водопади, језера, бање, пећине...).</p> <p>Србија – држава у којој живе људи различитих националности и вероисповести.</p> <p>Демографске карактеристике Србије (старење становништва, одумирање села, миграције...).</p>
	СРБИЈА И СРПСКИ НАРОД ОД СРЕДЊЕГ	<p>Србија у доба Немањића (Стефан Немања, Стефан Првовенчани, Свети Сава –</p>

<ul style="list-style-type: none"> – препозна различите садржаје из историје српског народа (личности, догађаје, појаве и процесе) и доведе их у везу са одговарајућом временском одредницом и историјским периодом; – повеже знања из историје српског народа са оним што у редовној школи учи о одговарајућим догађајима, појавама и процесима из опште историје; – разликује легенде и митове од историјских чињеница; – уочи на историјској карти промене граница српске државе; – представи редослед појављивања важних историјских догађаја и личности, као и периоде у којима је постојала, престала да постоји и поново настала српска држава помоћу ленте времена; – прикажу основне информације о животу и делу српског владара, државника, војсковође, писца, уметника или научника (по избору ученика), у писаној, сликовној или драмској форми; – наведе примере борбе југословенских антифашистичких покрета и њиховог доприноса победи Савезника у Другом светском рату; – наведе најзначајније последице распада југословенске државе; – описује место и улогу Србије у савременом свету. 	<p>ВЕКА ДО САВРЕМЕНОГ ДОБА</p>	<p>аутокефалност српске цркве, Драгутин и Милутин, Стефан Дечански, Стефан Душан – Душанов законик, најзначајније задужбине).</p> <p>Слабљење и подела Душановог царства (цар Урош, Мрњавчевићи – Маричка битка).</p> <p>Моравска Србија и пад средњовековне државе (кнез Лазар – Косовска битка, деспот Стефан, монахиња Јефимија, деспот Ђурађ).</p> <p>Босна у средњем веку (постанак и развој државе).</p> <p>Положај Срба под османском и хабзбуршком и влашћу од XVI до XIX века (сеобе, данак у крви, настанак грађанске класе, европски културни утицаји).</p> <p>Настанак модерне српске државе – Први и Други српски устанак, стицање аутономије, развој државних и културних установа (Карађорђе Петровић, Милош Обреновић, Доситеј Обрадовић, Вук Караџић).</p> <p>Стварање државе у Црној Гори (цетињска митрополија, Петар I, Петар II, кнез Данило и кнез Никола Петровић Његош).</p> <p>Србија у време Уставобранитеља и друге владавине Милоша и Михаила Обреновића.</p> <p>Ослободилачки ратови 1876–1878. године и стицање независности.</p> <p>Србија од 1878. до 1903. године (проглашење краљевине, Милан и Александар Обреновић, политички живот и модернизација Србије).</p> <p>Србија после Мајског преврата (парламентарна монархија, Петар Карађорђевић, Никола Пашић, Надежда Петровић, Паја Јовановић, Урош Предић).</p> <p>Србија и Црна Гора у балканским ратовима и Првом светском рату (Александар Карађорђевић, војводе Радомир Путник, Степа Степановић, Живојин Мишић и Петар Бојовић).</p> <p>Стварање југословенске краљевине и њено постојање до 1941. године (политички, економски и културни живот, краљ Александар и кнез Павле</p>
--	------------------------------------	---

		<p>Карађорђевић, Никола Тесла, Михајло Пупин, Михаило Петровић Алас, Јован Цвијић, Милутин Миланковић, Бранислав Нушић, Исидора Секулић, Јован Дучић, Ксенија Атанасијевић, Слободан Јовановић, Сава Шумановић, Иван Мештровић, Иво Андрић, Милош Црњански...).</p> <p>Југославија у Другом светском рату (покрети отпора окупатору, генерал Драгољуб Михаиловић, Јосип Броз Тито, геноцид над Србима у НДХ, грађански рат и његов исход).</p> <p>Југославија после Другог светског рата (политички, економски и културни живот до распада СФРЈ, Петар Лубарда, Милан Коњовић, Александар Петровић, Емир Кустурица, Душан Ковачевић...).</p> <p>Распад југословенске државе (демографске, економске и културне последице нестанка Југославије, настанак нових држава).</p>
	<p>СРБИЈА И СРПСКИ НАРОД У САВРЕМЕНОМ СВЕТУ</p>	<p>Уставно уређење Републике Србије. Геополитички положај Србије. Борба за опстанак Косова и Метохије у саставу Србије. Чланство Србије у регионалним, европским и светским организацијама (Савет Европе, ОЕБС, ОУН...).</p> <p>Срби ван Србије (Црна Гора, Република Српска, Срби у дијаспори).</p>

Кључне речи садржаја: Срби, Србија, завичај, отаџбина.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Исходи предмета *моја отаџбина Србија* усмерени су ка упознавању географских и историјских обележја Србије. Полази се од тема које су ученицима блиске (породица и породични односи), а затим се шире на завичај предака и државу Србију. Како би се ученицима приближили садржаји и лакше водили ка остваривању исхода потребно је правити поређења између онога што је ученицима блиско (држава у којој живе, њихов начин живота, време у којем живе), са оним што је ученицима далеко и мање блиско (Србија, начин живота у Србији данас и у прошлости). Потребно је подстаћи ученике да што чешће користе географске, а касније и историјске карте као изворе информација на основу којих уочавају и описују карактеристике Србије (у садашњости и прошлости). Кад год је могуће, пожељно је да учење буде организована у форми истраживачких активности путем којих ће ученици боље упознати прошлост и садашњост завичаја из којег потичу и Србије у целини. Пожељно је организовати рад у групама приликом

истраживања различитих тема о завичају предака и Србији. Групе се могу формирати по узрастима или по завичају из којег ученици потичу.

У складу са могућностима, потребно је подржати ученике да користе погодности које пружају информационо-комуникационе технологије приликом прикупљања података и избора начина презентовања прикупљених података. Интернет је, у том смислу, значајан ресурс за ове наставне садржаје, а бројне могућности које нуде ИКТ (мултимедијалне презентације, дигитални постери, бесплатне апликација итд.), омогућавају да ученици изаберу начин презентовања који је њима близак и не захтева материјална улагања за његову припрему.

Препоручљиво је, кад год је то могуће, на остваривању исхода радити путем малих пројеката који подстичу ученике да активно прикупљају податке о завичају и држави из које потичу, да прикупљене податке повезују и представљају на различите начине, а да се што мање активности односи на меморисање историјских и географских чињеница. Могу се организовати пројекти са темама: *Празници и обичаји у завичају мојих предака, Туристички водич кроз завичај предака/Туристички водич кроз Србију/Туристички водич кроз Београд, Живот деце у Србији, Србија/Београд/завичај из птичије перспективе, Тајне завичаја/Србије, Сајам туризма Србије* итд. Продукти који настају током израде пројекта могу да буду усмене презентације, брошуре, постери, ленте времена, драмски прикази, видео-клипови, дигитални материјали, апликације за дигиталне (мобилне) уређаје. Овакве или сличне теме пружају могућност остваривања исхода, како предмета *моја отаџбина Србија*, тако и осталих предмета који су део основног образовања и васпитања у иностранству. Рад на пројектним задацима и извештавање других група имају за циљ и да подстакну ученике да приликом боравка у Србији обиђу и боље упознају различите крајеве.

Назив предмета

ОСНОВИ КУЛТУРЕ СРПСКОГ НАРОДА

Циљ

Циљ учења предмета *основи културе српског народа* је да ученици развију свест о националном и културном идентитету кроз лични доживљај, истраживање репрезентативних дела српске културне баштине и одржавање трајних веза с отаџбином.

Узрасна група

Млађа: први, други и трећи разред

ИСХОДИ По завршетку учења ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – исказе, усмено и визуелно, доживљај слушаног дела; – повезује лични доживљај музичког дела са њему блиским ситуацијама; – изговара, у ритму и уз покрет, бројалице – плескање, пуцкетање прстима, корачање, дланом о надланицу, ударом о клупу; – пева песме различитог 	МУЗИЧКА УМЕТНОСТ	Обавезне композиције за певање и слушање: <ul style="list-style-type: none"> – <i>Боже правде</i> – национална химна; – <i>Химна светом Сави</i>; – <i>Тамо далеко</i>; – <i>Анђели певају</i>. Слушање музике: <ul style="list-style-type: none"> – М. Илић-Бели – Збирка песама <i>На слово, на слово</i>; – А. Кораћ – <i>Најлепша је земља моја</i>; – С. Мокрањац – <i>Пета руковет</i>;

<p>садржаја и расположења;</p> <ul style="list-style-type: none"> – свира, по слуху, ритмичку пратњу уз бројалице и песме, једноставне аранжмане, свирачке деонице у музичким играма; – игра једно дечије коло; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – учествује у разговору о уметничким и ликовним радовима; – припрема, у сарадњи са другима, празничне декорације; – изражава утиске, сазнања и сећања одабраним средствима, материјалом и техником. 		<ul style="list-style-type: none"> – Д. Лаковић – <i>Другарство</i>; – <i>Крокодил Гена</i>; – Бранко Коцкица – <i>Ласте</i>; – Леонтина – <i>Све што деца расту више</i>. <p>Извођење музике – бројалице:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Мачка</i>; – <i>Ишо меда у дућан</i>; – <i>Лептир и цвет</i>. <p>Песме за певање</p> <p>Дечје песме:</p> <ul style="list-style-type: none"> – М. Суботић – <i>Деца су украс света</i>; – М. Илић-Бели – <i>Све је пошло наопачке; Рођенданска песма</i>; – С. Бабић – <i>Срећна Нова година</i>; – А. Кораћ – <i>Песма за наше маме</i>; – Н. Вукомановић – <i>Ластавица</i>; – Н. Вукомановић – <i>Јежева успаванка</i>; – А. Обрадовић – <i>Хвалисави зечеви</i>. <p>Народне и староградске песме:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>У Милице, у Милице</i>; – <i>Тихо, ноћи</i>; – <i>Ој, Мораво, моје село равно</i>; – <i>Мој Милане, јабуко са гране</i>; – <i>Гружанке девојке</i>; – <i>Ајде Като</i>; – <i>Савила се бела лоза винова</i>; – <i>Шапутање</i> ; – <i>Кад је био мрак</i>; – <i>Зима</i>. <p>Песме за певање и играње (колање):</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Дивна, Дивна</i>; – <i>Разгранала грана јоргована</i>; – <i>Ја посејох лан</i>; – <i>Гружанке девојке</i>; – <i>Сељанчице малена</i>; – <i>Медвед бере јагоде</i>. – Народна коло из Србије.
--	--	---

	ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ	Теме за ликовне игре и активности: <ul style="list-style-type: none"> – <i>Како се каже;</i> – <i>Ако знаш шта значе ове речи, нацртај;</i> – <i>На слово, на слово;</i> – <i>Да сам слово...;</i> – <i>Живахна слова;</i> – <i>Ово сам ја;</i> – <i>Асоцијације;</i> – <i>Ликови;</i> – <i>Место и радња збивања;</i> – <i>Споменар;</i> – <i>Невербално изражавање;</i> – <i>Сликама ти причу;</i> – <i>Илустрације;</i> – <i>Празнични украси;</i> – <i>Уметнички занат;</i> – <i>Народна радиноост;</i> – <i>Наивна уметност.</i>
--	----------------------	---

Узрасна група

Средња: четврти, пети и шести разред

ИСХОДИ По завршетку учења ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – исказе своје мишљење о значају и улози очувања идентите кроз неговање српске музичке традиције; – вербализује доживљај слушане српске композиције; – изражава се покретима за време слушања музике; – пева самостално и у групи; – игра народно коло Моравац; – учествује у школским приредбама и манифестацијама; – поштује правила музичког бонтона; – учествује у разговору о археолошком и уметничком наслеђу; – повезује одабрани археолошки 	МУЗИЧКА УМЕТНОСТ	<p>Обавезне композиције за певање и слушање</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Боже правде</i> – национална химна; – <i>Химна светом Сави.</i> <p>Слушање музике</p> <ul style="list-style-type: none"> – Ансамбл Ренесанс – <i>Српске путничке песме;</i> – <i>Сабор српске музике</i> – видео примери; – <i>Ускришње и божјиће песме</i> – видео примери; – <i>Тамо далеко;</i> – <i>Креће се лађа француска;</i> – Бора Дугић, <i>Чаробна фрула</i> (избор); <i>Игра скакаваца; Месечина;</i> – Стеван Ст. Мокрањац – <i>Друга руковет; Пета руковет; Осма руковет; Литургија и Опело</i> (делови); – Петар Коњовић – <i>Велика чочечка игра</i>, опера Коштана; – Стеван Христић: <i>Грлица и Биљана платно белеше</i>, балет Охридска легенда; – Марко Тајчевић – <i>Балканске игре</i> (избор); – Љубица Марић – <i>Бранково коло;</i> – Јован Јовичић – <i>Војвођанска свита.</i>

<p>локалитет, уметничко дело или манифестацију са местом у отаџбини;</p> <ul style="list-style-type: none"> – учествује, активно у планирању и реализацији пројектних задатака, школских приредби и манифестација; – изражава утиске, сазнања и сећања материјалом и техником по избору. 		<p>Песме за певање и играње (избор) Народне и староградске песме и игре:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Вишњицица род родила ;</i> – <i>Коларићу, панићу;</i> – <i>Ми смо деца весела;</i> – <i>Додолске песме;</i> – <i>Моја диридика;</i> – <i>Повела је Јела;</i> – <i>Девојчица платно бели овако;</i> – <i>У ливади под јасеном;</i> – <i>Овим шором, јагодо;</i> – <i>Роса плете росе косе;</i> – <i>Заспо Јанко;</i> – <i>Обраше се виногради горе крај Тополе;</i> – <i>Чај горо, лане моје причувај ми овце;</i> – <i>Ајд' д' идемо Радо;</i> – <i>Златиборе, мој зелени боре;</i> – <i>Расло ми је бадем дрво;</i> – <i>Ој, девојко Смедеревко;</i> – <i>У тем Сомбору;</i> – <i>Широк Дунав, раван Срем;</i> – <i>О, Јело, Јело, Јелено;</i> – <i>Завичају, мили крају, запис Жарка Петровића;</i> – <i>На студенцу;</i> – <i>Ти једина;</i> – <i>Пред Сенкином кућом;</i> – <i>Ој, јесенске дуге ноћи;</i> – <i>Девојачко коло;</i> – <i>Банатско коло;</i> – <i>Прва и друга варијанта Моравца.</i> <p>Дечје песме:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Стеван Шрам, Јагђе моје;</i> – <i>М. М. Протић, Циц (Рибарчета сан);</i> – <i>В. Стојанов, Јесенска песма;</i> – <i>Дејан Деспић, Шума на киши;</i> – <i>Милоје Милојевић, На ливади;</i> – <i>Константин Бабић, Веверица; За свако чудо;</i> – <i>Ненад Бајић Бајоне, Срећна Нова свој деци света;</i> – <i>Александар Кораћ, Деда Мраз;</i> – <i>Никола Вукомановић, Домовина;</i> – <i>Драган Лукић, Никола Вукомановић, Успаванка;</i> – <i>Милоје Милојевић, На ливади;</i> – <i>Божидар Станчић, Зима;</i> – <i>Никола Херцигоња, Укруг, укруг;</i>
--	--	--

		<ul style="list-style-type: none"> – Драган Лаковић, <i>Другарство</i>; – Песма из Финске, <i>Пролеће у шуми</i>; – Песма из Белгије, <i>Нек` свуд љубав сја</i>; – Песма из Италије, <i>Сад зиме више нема</i>. <p>Свирање на Орфовим инструментима (избор):</p> <ul style="list-style-type: none"> – Народна песма – <i>Вишњицица род родила</i>; – Народна песма – <i>Дивна, Дивна</i>; – Народна песма – <i>Дед` поиграј медо</i>; – Народна песма – <i>Повела је Јела</i>; – Народна песма – <i>У ливади под јасеном</i>; – Народна песма – <i>Овим шором, јагодо</i>; – Народна песма – <i>Заспо Јанко</i>; – Староградска песма – <i>Ој, јесенске дуге ноћи</i>; – Миодраг Илић Бели – <i>Све је пошло наопачке</i>.
	ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ	<p>Теме за ликовне пројектне активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Облици из природе</i>; – <i>Праисторијско благо Србије</i>; – <i>Тајне Ђердана</i>; – <i>Античка баштина</i>; – <i>Старе српске куће</i>; – <i>Народне ношње наших крајева</i>; – <i>Уметнички занати</i>; – <i>Сусрети</i>; – <i>У почетку беше реч</i>; – <i>Српски илустратори</i>; – <i>Пејзажи</i>; – <i>Анђео из свемира</i>; – <i>Портрет уметника</i>.

Узрасна група

Старија: седми и осми разред

ИСХОДИ По завршетку учења ученик ће бити у стању да:	ОБЛАСТ/ ТЕМА	ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ
<ul style="list-style-type: none"> – представи примере културне разноликости Србије; – образложи зашто је одабрани пример културне баштине Србије увршћен у листу 	КУЛТУРНА БАШТИНА	<p>Србија као мултикултурална заједница: народне ношње, инструменти, игре, обичаји, споменици културе...</p> <p>Културна баштина Србије као део светског културног наслеђа (манастири, цркве, антички локалитети, српско коло).</p>

<p>светског културног наслеђа;</p> <ul style="list-style-type: none"> – опише на који начин музика развија родољубива осећања; – припреми презентацију о културној баштини завичаја; – учествује у разговору о културном и уметничком наслеђу; – изражајно пева и/или свира, самостално и/или у групи; – игра српско коло по избору; – примењује правила музичког бонтона; – повезује одабрани споменик, музеј, уметничко дело или манифестацију са местом у отаџбини; – учествује активно у планирању и реализацији пројектних задатака, школских приредби и манифестација; – изражава утиске, сазнања, сећања и замисли средствима, материјалом и техником по избору. 	<p>МУЗИЧКА УМЕТНОСТ</p>	<p>Обавезне композиције за певање и слушање:</p> <ul style="list-style-type: none"> – <i>Боже правде</i> – национална химна; – <i>Химна светом Сави</i>. <p>Композиције за слушање:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Народна из југоисточне Србије <i>Чочек</i>; – Народна са Косова, <i>Густа ми магла паднала</i>; – Кир Стефан Србин, <i>Ниње сили</i>; – Никола Србин, <i>Херувимска песма</i>; – Непознат аутор, <i>Сербски киноник Алилуја</i>; – Ансамбл Ренесанс, <i>Скомрашка игра</i>; – Корнелије Станковић, <i>Литургија</i> (делови); <i>Српска национална песма</i>; – Дарворин Јенко, <i>Мој ђердане</i>; – Сунцокрет, <i>Мој ђердане</i>; – Јосиф Маринковић, <i>Литургија</i> (делови); – Стеван Ст. Мокрањац, <i>Шеста руковет</i>; <i>Десета руковет</i>; <i>Једанаеста руковет</i>; <i>Козар</i>; – Станислав Бинички, <i>Марш на Дрину</i>; – <i>Ноћас нису сјале</i>; – Исидор Бајић, <i>Српкиња</i>; – Петар Коњовић, <i>Коштана</i>, опера (делови); – Милоје Милојевић, <i>Шаљивка</i>, Мелодије и ритмови са Балкана; – Стеван Христић, <i>Охридска легенда</i>, балетска свита (делови) – Стеван Христић, <i>Грлица</i>, балет <i>Охридска легенда</i>; – Стеван Христић, <i>Опело</i> (делови); – Јосип Славенски, <i>Симфонија Оријента</i> (делови); <i>Ругалица</i>, Свита за гудаче; – Марко Тајчевић, <i>Седам балканских игара</i>; – Миховил Логар, <i>Покондирена тиква</i>,
--	-----------------------------	--

увертира;

- Драгутин Гостушки, *Скерцо ин Ш*;
- Константин Бабић, *Цванцичица*, симфонијска поема; *Шашава песма*;
- Дејан Деспих, *Музички речник* (делови);
- Душко Гојковић, *Цез свита*;
- Драган Токовић, *Лела Врањанка*;
- Зоран Христић, *Адам и Ева*;
- Зоран Симјановић, музичка тема из филма *Грлом у јагоде*;
- Бора Дугић, *Зов за недостижном лепотом*.

Композиције за певање и играње

Народне и староградске:

- *Од када ми фрула не звони*;
- *Где си било, јаре моје*;
- *Играли се врани коњи*;
- *Ој, јаворе, јаворе*;
- *Повела је Јела*;
- *Мој голубе*;
- *Расти, расти, мој зелени боре*;
- *Прелетеше птице ластавице*;
- *Густа ми магла паднала*;
- *Ајде, Јано*;
- *Отвори ми бело Ленче*;
- *Ој, девојче, Пироћанче*;
- *Цанум, напред село*;
- *Симбил цвеће*;
- *Запевала сојка птица*;
- *Шано, душо*;
- *Димитријо, сине Митре*;
- *Где си душо, где си рано*;

- *Хладан ветар пољем пири;*
  - *Осам тамбураша;*
  - *Тамо далеко;*
  - *Креће се лађа француска;*
  - *Ти би хтела песмом да ти кажем;*
  - *Лепа Јања;*
  - *Била једном ружа једна;*
  - *Што се боре мисли моје;*
  - *Кад ми пишеш, мила мати;*
  - *Јутрос ми је ружа процветала;*
  - *Тихо, ноћи;*
  - *Играле се делије;*
  - *Што се боре мисли моје;*
  - *Коло по избору наставника.*
- Уметничка и филмска музика:
- Станислав Бинички, *Марш на Дрину;*
  - Исидор Бајић, *По Градини месечина сија;*
Јесен стиже дуњо моја;
  - Јосиф Маринковић, *Где си душо, где си рано;*
  - Константин Бабић, *Соса и сат;*
  - Љубица Марић, *Славуј и ловци;*
  - Дарко Краљић, *Девојко, мала,* песма из филма *Љубав и мода; Звиждук у осам,* песма из истоименог филма;
  - Воки Костић, *За Београд,* песма из филма *Ко то тамо пева;*
  - Зоран Лесандрић, *Забрављени,* песма из истоимене серије;
  - Момчило Бајагић, *Моји су другови,* песма из филма *Ни на небу, ни на земљи;*
  - Биља Крстић, *Пуче пушка,* песма из филма *Зона Замфирова;*
  - Роберт Пешут Мањифико, *Пукни зоро,*

		песма из серије Монтевидео, бог те видео.
	ВИЗУЕЛНА УМЕТНОСТ	Теме за ликовне истраживачке и пројектне активности: <ul style="list-style-type: none"> – Средњовековна Србија; – Пут манастира; – Замкови и утврђења; – Барок у Србији; – Уметник и његово дело; – Свет музеја; – Незаобилазни филмови; – Символи; – Ово смо ми; – Окупљања; – Посети Србију.

Кључне речи садржаја: култура и уметност Србије.

УПУТСТВО ЗА ДИДАКТИЧКО-МЕТОДИЧКО ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Упознавање ученика са стваралаштвом у области културе, из перспективе прошлости и садашњости, доприноси очувању националног и културног идентитета и спознаји да је српска уметност богата и да представља интегрални део светске културне баштине. Програм предмета обухвата области *Културна баштина* (мултикултуралност, светско културно наслеђе, актуелни међународни културни догађаји), *Музичка уметност* (народна традиционална музика, духовна музика и уметничка музика српских композитора) и *Визуелна уметност* (манифестације и споменици културе, уметнички занати, традиција, уметници и уметничка дела).

Исходи су тако дати, по узрасним групама, да се започиње са фокусом на доживљају музичке и визуелне уметности, затим се од ученика очекује да искажу своје мишљење о значају очувања идентитета кроз неговање српске културне традиције, а завршава се у седмом и осмом разреду са захтевима да ученици учествују у разговору о културном и уметничком наслеђу, као и да, између осталог, образложе зашто је одабрани пример културне баштине Србије увршћен у листу светског културног наслеђа. Посебно су вредни они исходи који од ученика захтевају истраживачке активности, контакт са рођацима или припрему презентације о културној баштини завичаја. Предмет пружа велике могућности да ученици буду оснажени да својим друговима у земљи боравка пренесу информације о богатству српске културе, као и да неке од њих укључе у активности као што је то случај у оквиру неких тема у области *Визуелна уметност*, за које је замишљено да се пројектно реализују.

Културна баштина

Област *Културна баштина* налази се издвојено само у старијој узрасној групи, а у деловима програма који су за друге две групе постоје садржаји који се, такође, односе на ову област и представљају увод за остваривање исхода у седмом и осмом разреду. За ученике је важно да сагледају српску културу као интегрални део светске културне баштине и да умеју да образложе због чега су неки манастири, цркве, архелoшка налазишта или српско коло увршћени у престижне листе материјалне или нематеријалне културне баштине човечанства. Активности у оквиру ове области су природно повезане са другим предметима и могу се лако организовати кроз истраживање различитих извора информација. Ученици се могу упутити да се информишу о гостовањима српских уметника (изложбе, концерти) у земљи боравка и да на тај начин схвате да је култура оно што људе најлакше спаја.

Музичка уметност

Музички садржаји су одабрани у складу с идејом да ученици најпре мелодијски и ритмички *осете* језик који ће учити, да открију његову специфичност и лепоту, тако да им неће бити тешка и непозната гласовна структура понуђених речи. Неке теме из *основа културе српског народа* постоје и у програму *српског језика*. Зато обраду ових садржаја треба, што је могуће више, интегрисати у обраду дате лектире, кроз тематске изложбе, приредбе и сл.

Активности ученика су: слушање музике, лично музичко изражавање; извођење музике и музичко стваралаштво у мери у којој то услови и могућности ученика дозвољавају. Корелација између различитих предмета може бити полазиште за бројне активности у којима ученици могу бити учесници као истраживачи, креатори и извођачи. Слушање музике је активан психички процес који подразумева емоционални доживљај, богат телесни доживљај и мисаону активност. Ученике треба подстицати да се музички изражавају и да истражују начине који су њима најсвоственији. Главни критеријум за избор песама су гласовне могућности ученика и примереност песама узрасту ученика у односу на тематику, ритам, артикулацију мелодијских скокова и сл. У оквиру ове области пожељно је повезивати покрет и певање кроз извођење народних, музичких и дидактичких игара.

Визуелна уметност

Област *Визуелна уметност* пружа велике могућности за осмишљавање различитих активности ученика и зато је програм дат кроз листу предложених тема за ликовне игре, истраживачке активности и пројекте. За сваку тему дато је кратко појашњење. Наставници могу осмишљавати и неке друге активности у складу са наведеним исходима предмета и интересовањима ученика.

Млађи узраст ученика

Садржај програма чини предлог листе тема које су називи игара и активности. Програм је једним делом фокусиран на учење матерњег језика и ћирилице кроз ликовне активности. У мешовитим групама активности за млађи узраст могу да се уграде у пројектне задатке старијих ученика.

Теме:

1. Како се каже

Наставник показује слике/илустрације предмета, бића и појава, ученици их именују (на оба језика).

2. Ако знаш шта значе ове речи, нацртај

Наставник дели листиће са исписаним појмовима, ученик црта појмове које разуме.

3. На слово, на слово

Гледање истоимене серије и разговор са ученицима. Наставник или ученик бира слово ћирилице, ученици цртају бића, предмете и појаве које почињу на то слово. Цртежи се раде на мањем формату, да би се сви залепили на један картон/пано.

4. Да сам слово...

Ученици извлаче из шешира/кесе папириће на којима је исписано по једно слово ћирилице. Када цртају своју породицу, дом, друштво, свакодневне активности..., себе представљају као одабрано слово (са физичким обележјима, њиховом одећом...).

5. Живахна слова

Наставник бира једно слово ћирилице или ученици сами бирају једно слово. Одабрано слово цртају као биљку, животињу, употребни предмет, украс... Одабрано слово може да постане и главни јунак неке приче у слици.

6. Ово сам ја

Ученици обликују плакат који их представља, а који може да садржи цртеже и фотографије њих и њихове породице, кућног љубимца, фасаде куће/зграде у којој живе, њихових пријатеља и рођака, породични грб који ученик сам смишља, интересовања и хобије...

7. Асоцијације

Наставник показује уметничко дело, ученици смишљају назив дела.

8. Ликови

Ученици илуструју ликове из песама и прича.

9. Место и радња збивања

Ученици цртају и сликају радњу и место збивања (песме и приче).

10. Споменар

У посебној свесци ученици лепе важне успомене из отаџбине (информације са интернета, улазнице ако су посетили неку значајну манифестацију или установу, фотографије, цртеже...) и записују слова, речи и текст, у складу са својим знањем и оним што сматрају важним.

11. Невербално изражавање

Почиње се игром „Ледена краљица“ (замрзнуте слике) и пантомимом (ученик треба да прикаже неку животињу, машину, радњу..., остали погађају на српском језику), а касније се припремају скечеве (кратки индивидуални перформанси без говора) који преносе другима поруку (наставник нуди поруке на српском језику, усмено или писано).

12. Сликама ти причу

Ученици цртају стрип (три до пет кадрова) на основу познате песме или приче. За ученике који тек уче да читају користан је задатак у коме неке речи у тексту замењују илустрацијом.

13. Илустрације

Ученици бирају прилоге за свој часопис и илуструју текстове.

14. Празнични украси

Украшаваће куће, учионице, хране, одеће... традиционалним орнаментима. Обликоваће украса за славски колач, плетење плетенице и сл. може да се вежба и школском глином.

15. Уметнички занат

Ученици праве нацрт за продукт једног уметничког заната (на пример, за ћилим).

16. Народна радиност

Тема је намењена ученицима старијим од осам година, који могу да реализују један продукт (вез, хеклање, штрикање, сликање на свили и памуку, осликавање тикава, израда украса од пустоване вуне, ткање на импровизованом разбоју...).

17. Наивна уметност

Ученици се упознају са одликама наивне уметности (школе у Јагодини и Ковачици, славни уметници, тематика) и сликају завичај својих предака, онако како га се сећају или како га замишљају. Наставник информише ученике о томе где се налазе музеји наивне уметности.

Средњи узраст ученика

Садржаје програма чине теме које се реализују као пројекти. Наставник заједно са ученицима бира теме и планира пројектне задатке. У реализацији пројекта учествују наставник, ученици и породица. Уколико постоје услови, ученици могу да укључе у пројекат и вршњаке из земље боравка. Теме које су значајне за културу Србије, а нису реализоване у једном разреду, могу да се реализују у старијим разредима.

Теме:

1. Облици из природе

У Србији се налази велики број природних камених мостова – прерасти (на пример, Вратна), пећина са изузетним пећинским накитом (на пример, Рајкова пећина), необичних рељефа (на пример, Ђавоља варош), лонаца (на пример, Росомачки лонци), водопада (Лисине, Рипалка, Скакало...), угашених вулкана (Острвица, Борачки крш...), меандара (Увац)... Могуће активности: информисање о местима на којима се налазе необичне природне скулптуре и пејзажи, формирање дигиталне колекције фотографија, обликовање „сувенира“ од глине, цртање и сликање, информисање о програмима планинарских друштава у Србији (за напредне ученике: размена информација са водичима друштава), прављење плана обиласка...

2. Пејзажи

Тема се бави природним лепотама Србије и пејзажима у делима српских уметника. Могуће активности: формирање дигиталне колекције фотографија природе и уметничких дела, прављење презентације о животу и делу одабраног српског пејзажисте... За напредне ученике: креирање монографије.

3. Праисторијско благо Србије

Србија је богата археолошким налазиштима, од којих су најпознатији Лепенски вир, Винча, Старчево, Рудна глава... Могуће активности: истраживање података, издвајање занимљивости и атрактивних фотографија, обликовање „сувенира“ (фигуре, цртежи, слике, стрип, разгледнице, честитке...), планирање руте обиласка.

4. Тајне Ђердапа

Ђердапска клисура, односно Национални парк Ђердап је богат природним лепотама, биљним и животињским светом, археолошким налазиштима, занимљивом историјом и легендама, народном традицијом, музејима, делима савремених уметника... Истраживачке активности могу да се реализују у сваком разреду, јер материјала за истраживање има много, као и могућности за стваралачке активности.

5. Античка баштина

Ученици истражују информације о римским локалитетима у Србији (Медијана, Виминацијум, Феликс Ромулијана, Царичин град...) и прикупљају фотографије за обликовање туристичке брошуре.

6. Старе српске куће

Тема се бави специфичним изгледом старих српских кућа (војвођанска, моравска, шумадијска, планинска...), али и изгледом кућа националних мањина у Србији. Могуће активности: формирање дигиталне колекције фотографија и цртежа, обликовање презентације, израда макета, израда идејних решења за савремене куће са традиционалним елементима, организовање тематске изложбе...

7. Народне ношње наших крајева

Могуће активности: формирање колекције фотографија и цртежа, обликовање презентације, израда елемената народне ношње, креирање савремених одевних предмета са елементима народне ношње, организовање продајне изложбе...

8. Уметнички занати

Уметнички занати су грнчарски, кујунџијско-филигрански, дрворезбарски, ћилимарски, јувелирски... Могуће активности: истраживање продуката уметничких заната, формирање дигиталне колекције фотографија, израда нацрта за продукте уметничких заната, сарадња са српским школама за уметничке занате, промоција продуката уметничких заната у земљи боравка...

9. Сусрети

У Србији се организују бројни сусрети. На пример, на манифестацији Сусрети села, мештани више села такмиче се у извођењу фолклорних игара, народних обичаја, пастирских игара... Затим, на Летњим данима културе организују се дешавања као што су фестивал амбијенталне и етно музике, књижевне вечери, изложбе, фолклорне приредбе... Дани српске културе организују се и у земљама боравка. Циљ истраживања је да се културне манифестације проуче и упореде, да ученици осмисле и предложе радионице и изложбе за манифестације у земљи боравка, нарочито радионице и активности за вршњаке.

10. У почетку беше реч

Гледање истоименог филма, прикупљање информација о Мирослављевом јеванђељу, вежбање калиграфије.

11. Српски илустратори

Тема се бави илустрацијама дејчјих књига и уџбеника чији су аутори српски илустратори. Могуће активности: формирање дигиталне колекције илустрација, обликовање виртуелне изложбе, комуникација са ауторима, планирање и реализација радионица...

12. Анђео из свемира

Први сателитски пренос видео сигнала између Европе и Америке преносио је слику Белог анђела, ремек-дела фреско-сликарства. Иста слика је послата и у свемир да би се представили другим бићима, ако постоје. Тема се бави лепотом и значајем фреске, као и истраживањем фресака у српским средњовековним манастирима.

13. Портрет уметника

Тема се бави портретима и аутопортретима познатих српских уметника, као и значајним подацима из њихових биографија. Могуће активности: формирање дигиталне колекције портрета, дизајнирање каталога, календара, мајица, честитки...

Старији узраст ученика

Сходно узрасту за ову групу предложене су теме које захтевају сложеније истраживачке и пројектне активности.

Теме:

1. Средњовековна Србија

Истраживање свакодневног живота у средњовековној Србији, обичаја, одеће и фризура, архитектуре, сликарства, историје, занимљивости... Тематски дан – средњовековна журка на двору, турнири, пијаца, уличне представе и путујући свирачи... Прављење костима, прављење кулиса од картона, избор музике, планирање програма и радионица, прављење сувенира, спремање хране...

2. Пут манастира

Планирање до четири руте (Овчарско-кабларска клисура; Фрушка гора; манастири једне епархије; избор славних манастира из различитих епархија; избор мање познатих манастира). Приликом планирања руте ученици прикупљају податке о историји, архитектури и сликарству манастира које су одабрали. План руте треба да садржи и дигиталну презентацију или штампану брошуру, коју обликују ученици.

3. Замкови и утврђења

Активности као и код припремања осталих презентација, брошура, рута... Избор: Голубац, Калемегдан, Гардош, Манасија, Смедеревска тврђава, Петроварадин, Соко-град, Бачка тврђава, Градац, Вршачка кула, Козник, Јеринин град на Ибру, Фетислам, Козник, Пиротски град...

4. Барок у Србији

Опште одлике барока у Европи – историјске прилике, архитектура, двор, сликарство... Специфичности барока у Србији и истакнути представници – избор дела, прављење презентације.

5. Српски уметници и њихова дела

Ученици сами истражују српске уметнике, бирају једног и праве презентацију. Захтев за ученике је да одаберу само кључне информације и значајна дела и да ускладе текст и слику тако да презентација заинтересује публику. Презентација не мора да буде на српском језику.

6. Свет музеја

Прикупљање података о музејима у Србији и делима/експонатима који су у њима изложени, прављење презентације или брошуре, коју могу да представе вршњацима из земље боравка.

7. Незаобилазни филмови

Гледање филмова. Избор: Аги и Ема, Шешир професора Косте Вујића, Зона Замфирова, Ивкова слава, Ко то тамо пева, Маратонци трче почасни круг, Балкански шпијун, Тито и ја, Црна мачка бели мачор... Српски филмови кандидовани за награду Оскар: Подземље, Професионалац, Монтевидео, бог те видео... Разговор о филму, обликовање плаката за одабрани филм. Иста активност може да се односи на гледање телевизијских серија и снимака позоришних представа.

8. Символи

Сваки град или место има неку знаменитост (символ града или места) – уметнички споменик, споменик природе, архитектонско дело... Ученици истражују знаменитости већих градова и места у Србији и праве презентацију/брошуру.

9. Ово смо ми

Циљ теме је да ученици истраже радове савремених српских уметника (укључујући графите, инсталације, сценску шминку...), дешавања у култури, културни живот младих у отаџбини, иновативне идеје уметника и научника... и да то прикажу презентацијом или видеом.

10. Окупљања

Најбоље прилике за посету Србије су манифестације културе, од којих су неке међународног карактера. Ученици треба да истраже на интернету манифестације које их занимају и да направе календар одржавања. Избор: ФЕСТ, БЕМУС, БИТЕФ, БЕЛЕФ, ЕХИТ, Зајечарска гитаријада, Сабор трубача у Гучи, Нишвил, Ноћ музеја, Ethno Fusion Fest, Dance Fest у Новом Саду, Конденз фестивал...

11. Посети Србију

Овај пројектни задатак сумира све што су ученици научили о Србији. Циљ пројекта је да ученици обликују рекламни спот који садржи најзначајније и најзанимљивије информације, дестинације, догађаје, споменике културе... у Србији, а који би њихове вршњаке мотивисао да посете Србију.

СЛОБОДНЕ АКТИВНОСТИ

МЛАЂИ УЗРАСТ УЧЕНИКА (први, други и трећи разред)

Подстицање, развијање и унапређивање самосталног језичког/књижевног стваралаштва.

Присуствовање гостовањима угледних књижевника и уметника.

Упознавање са сећањима старијих чланова породице ученика о:

- играма које су играли кад су били мали;
- песмама које су се певале у то време;
- причама које су им њихове баке причале;

- обичајима у којима су учествовали (слава, поворке, бадњак, Божић, Ђурђевдан...).

Прављење албума о теми *Мој завичај*. Прикупљање репродукција уметничких дела и организовање изложби.

Припремање програма за обележавање значајнијих датума, организовање светосавских школских свечаности, посела, квизова знања, спортских дружења...

СРЕДЊИ УЗРАСТ УЧЕНИКА (четврти, пети и шести разред)

Смотре ђачког стваралаштва и такмичења за најбоља ученичка остварења. Присуствовање гостовањима угледних књижевника, уметника и спортиста.

Цртање плана завичајног места. Гледање документарних филмова који приказују неке од наших крајева и читање текстова из географских читанки и других извора.

Сакупљање старина, читање текстова о прошлости српског народа.

Упознавање традиционалних заната у завичају предака (воденичар, ковач, ткач, јорганџија, опанчар...).

Народне ношње и игре (учешће у фолклорним групама).

Вокално и инструментално стваралаштво. Упознавање народних музичких инструмената (гусле, фрула, гајде, свирала од сламе, пиштаљка од врбове гране, тиква...).

СТАРИЈИ УЗРАСТ УЧЕНИКА (седми и осми разред)

Смотре ђачког стваралаштва и такмичења за најбоља ученичка остварења.

Присуствовање гостовањима угледних српских књижевника, уметника и спортиста.

Упознавање са изузетним резултатима српског спорта.

Гледање играних и документарних филмова с темом из националне историје.

Цртање планова и карата завичајних места и предела. Састављање зидних новина и панона о темама из завичаја предака. Читање текстова из географских и историјских читанки и других извора. Припремање заједничких збирки етнографских и петрографских материјала из наших крајева. Учешће у фолклорним групама и приредбама у народним ношњама појединих крајева. Упознавање са организацијом школских спортских такмичења у Србији.

Обилазак (за време посете отаџбини) културно-историјских споменика, установа културе и осталих знаменитости наведених у Програму, као и оних који нису поменути (нпр. Лепенски вир, Винча, Сирмијум, Виминацијум – војни логор, Гамзиград – царска палата, Београдска тврђава, Нишка тврђава, Петроварадинска тврђава, Орашац, Таково, Оплепац, Сремски Карловци, Народни музеј у Београду, Војни музеј у Београду, Музеј Српске православне цркве у Београду, Музеј града Београда, Етнографски музеј у Београду, Музеј Вука и Доситеја у Београду, Музеј југословенске кинотеке у Београду, Музеј Николе Тесле у Београду, Музеј Првог српског устанка – Конак кнеза Милоша у Београду, Галерија Матице српске у Новом Саду, Народно позориште у Београду, Српско народно позориште у Новом Саду, Саборна црква у Београду, храм Светог Саве на Врачару...).